

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Визначено основні проблеми сучасного фондового ринку в Україні. Обґрунтовано причини низького рівня ліквідності фондового ринку. Запропоновано шляхи вирішення проблем.

Аннотация. Определены основные проблемы современного фондового рынка в Украине. Обоснованы причины низкого уровня ликвидности фондового рынка. Предложены пути решения проблем.

Annotation. The main problems of the modern stock market in Ukraine are defined. The reasons for the low level of stock market liquidity are grounded. The ways of solving the problems are proposed.

Ключові слова: фондовий ринок, інвестування, низька ліквідність, шляхи вирішення проблем.

Фондовий ринок – це досить новий для України вид діяльності. У зв'язку з цим існує дуже багато перепонів та проблем на шляху його становлення. Формування фондового ринку в Україні є одним з найбільш актуальних питань сьогодення, тому що сильний і ефективний фондовий ринок – це, у першу чергу, показник сильної та ефективної економіки.

Проблема ефективності роботи фондового ринку в Україні вивчалася такими авторами, як: Соловйов Є. В., Рогач А. П., Мозговий О. М., Шелудько О. М., Петруня Ю. Є., Альохін Б. Н., Агарков М. Я. та ін. Але це питання й досі до кінця не вивчене і не розкрито. Тому метою даної статті є висвітлення деяких факторів, які заважають ефективній роботі фондового ринку, та вивчення форм і методів підвищення ефективності діяльності фондового ринку в Україні.

У Європі та Америці торгівля акціями, ф'ючерсами і різними товарами на біржах налічує вже близько двохсот років. Найстарішим біржовим індексом є американський індекс Dow Jones (DJ), який розраховується і до сьогоднішнього дня. Зараз, звичайно, налічується велика кількість різних індексів, майданчиків і способів торгівлі. Торгують практично всім – від акцій найбільш ліквідних компаній, золота і нафти, до контрактів на сою і апельсиновий сік. Причому обсяг угод за ф'ючерсними контрактами часто в десятки разів перевершує реальні поставки [1].

Перша українська фондова площа з'явилася в лютому 1996 року, нею стала фондова біржа ПФТС. Індекс ПФТС на сьогоднішній день є головним індикатором стану українського ринку акцій, на цьому майданчику також проходять торги корпоративними, муніципальними, державними облігаціями та інвестиційними сертифікатами [2].

2 жовтня 2008 року у ПФТС з'явився серйозний конкурент. Під егідою Російської біржі РТС була зареєстрована ВАТ "Українська біржа", яка розраховує свій власний індекс UX, у нього входять ідентичні ПФТС підприємства. Обсяги торгів на обох майданчиках співставні, і вони ведуть конкурентну боротьбу між собою [2].

Однією з основних проблем фондового ринку України є: низька ліквідність, погана технічна оснащеність і слабка інформованість громадян про фондовий ринок.

Найбільший денний оборот на ВАТ "Українська біржа" склав 60 мільйонів гривень [2]. На ПФТС денний обсяг становить у середньому 30 – 40 мільйонів гривень. У той час як на ММВБ денний оборот торгівлі акціями становить 1 – 2 мільярди доларів, а на провідних світових майданчиках значно більше. Такий низький обсяг угод викликаний серйозним недоліком ліквідності. За найпопулярнішими українськими акціями в день проходить у кращому разі 10 – 20 угод, у другому ешелоні цілком може бути й одна угода на тиждень. Серйозні інвестори не зацікавлені в такому малоліквідному ринку, тому основними гравцями вітчизняного ринку є спекулятивні зарубіжні фонди, націлені на швидке отримання прибутку, і українські фінансові компанії, що давно працюють на цьому ринку. Звичайні громадяни практично не мають доступу на фондовий ринок. Вони, звичайно, можуть віднести гроші в інститути спільного інвестування: компанії з управління активами та пайові інвестиційні фонди, але мало хто знає про цю можливість, а після кризи колишні інвестори серйозно побоюються вкладати свої гроші в акції.

За статистикою на 2011 рік, лише 8 % населення України знають, що таке фондовий ринок і що в нього можна вкладати гроші [3]. Кількість громадян, що вклали гроші в акції, просто сміховинна: станом на 2010 рік в ІСІ (інститути спільного інвестування) фізичними та юридичними особами було вкладено 2 мільярди гривень, у той час як на банківські депозити – 160 мільярдів [4]. Така ситуація викликана, в першу чергу, відсутністю реклами такого інструменту вкладення капіталу і державної програми розвитку фондового ринку. Українська держава лише вводить різні заборони і податки, сприяти ж розвитку фондового ринку уряд явно не має наміру.

Доступ на вітчизняний фондовий ринок обмежує також його слабка технічна оснащеність. Тільки у 2009 році українські компанії стали надавати послугу Інтернет-трейдингу своїм клієнтам [1]. Ця послуга дуже поширена в усьому світі, вона дозволяє фізичній особі власноруч, через комп'ютерну програму, торгувати на фондових ринках, сплачуючи комісійні брокеру за зроблені угоди. Це економить час та кошти і дає клієнтові можливість бачити свої оборотки в реальному часі. В Україні кількість користувачів цієї послуги поки вимірюється сотнями, у світі ж таких користувачів уже мільйони [1].

Через низьку ліквідність українського фондового ринку головну роль у ньому відіграють нерезиденти (іноземні

вітчизняних гравців немає достатніх коштів для ефективних маніпуляцій на ринку і протистояння іноземному капіталу. Вони можуть тільки рухатися в руслі тенденції, заданої іноземними гравцями, або формувати слабкі рухи, коли ті вийдуть. Основним драйвером для українського ринку є американський, європейський і російський ринки, а вітчизняний ринок часто повторює їх рухи, тільки в значно більшому масштабі [3].

Проблему вкрай низької ліквідності фондового ринку можна вирішити двома шляхами.

Перший – це активна участь держави у розвитку фондового ринку шляхом створення ефективного механізму контролю та управління, а також створення умов для інвестиції коштів недержавними пенсійними фондами та іншими організаціями. Державні гроші так само можуть бути інвестовані в акції вітчизняних підприємств. Яскравим прикладом таких інвестицій служать дії Зовнішекономбанку на російському фондовому ринку. Без державної програми розвитку вітчизняний фондовий ринок ще довго залишиться останнім "притулком" спекулятивного капіталу.

Ще одним рішенням проблеми нестачі ліквідності може бути активне залучення фізичних осіб на фондовий ринок України. Завдяки розвитку Інтернет-трейдингу, зниженню податків і брокерських комісій можна залучити значну частку приватних інвесторів. У сучасній Україні не так багато інструментів для інвестування вільних коштів, депозити не викликають колишньої довіри, нерухомість знижується в ціні, громадянам не залишається нічого іншого, крім як тримати гроші "під подушкою". У таких умовах фондовий ринок може стати непоганою альтернативою для вкладення частини вільних коштів. Для цього потрібно провести широку рекламну кампанію, ряд безкоштовних навчальних семінарів для ознайомлення громадян з роботою фондових ринків. За статистикою близько 20 % громадян в Європі та Америці так чи інакше інвестують у фондовий ринок. З урахуванням дій пенсійних фондів та страхових компаній ця цифра перевищує за 60 %. В Україні менше 1 % громадян бере участь у фінансових операціях подібного роду, і тільки 8 % знає, що це таке.

Не треба забувати, що фондовий ринок України перебуває на початку свого розвитку. Він змушений пройти всі складні етапи становлення і зростання, для того щоб стати реальним економічним індикатором і ефективним механізмом інвестування, а не відірваним від реалій спекулятивним інструментом, яким він є сьогодні. Без активної участі держави і окремих громадян пройти цей шлях неможливо.

Наук. керівн. Аведян Л. Й.

Література: 1. economics.lb.ua. 2. Журнал "Ринок цінних паперів України". – 2011. – № 3-4. 3. Річний звіт ДКЦПФР за 2011 рік. – Вид-во "ТОВ "МЕГА-ПРИНТ ПЛЮС". 4. Річний звіт ДКЦПФР за 2010 рік. – Вид-во "ТОВ "МЕГА-ПРИНТ ПЛЮС"